

Heteroseksizm ve devlet

Volkan YILMAZ^a

Barış ve Aras'ın tıbben ve hukuken evlenmelerinde sakınca bulunmamasına rağmen evlenmelerinin tıbbi gerekçeler öne sürülerek engellenmesini nasıl açıklayabiliriz?

Bu vaka temelinde her ne kadar ilk bakışta muktedirmiş gibi görünse de tıp otoritesinin evliliğin engellenmesinin asıl sorumlusu olduğu iddiasının hatalı olduğu kanısındayım. Aslıhan Akpınar'ın vaka sunumunda görüleceği üzere farklı tıp otoriteleri evlilik işlemleri için gerek sağlık kurulu raporunun kişilere sağlanması ile ilgili çelişkili tutumlar izlemişlerdir. Örneğin Çankaya Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezi'nin (AÇSAP) kişilerin cinsiyetleri ile ilgili "şüphelerine" rağmen, Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi kişilerin evliliğine herhangi bir tıbbi engel bulunmadığına karar vermiştir. Ancak Barış ve Aras hastaneden aldıkları raporu AÇSAP'a götürdüklerinde ise sürece yeni bir kurumun dahil olduğu görülmektedir: Sağlık Bakanlığı.

Sağlık Bakanlığı'nın sürece müdahilliği Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasi ortam ve merkezîyetçi siyasi sistemi ile meselenin özünde hem Çankaya AÇSAP çalışanları hem de kamu otoriteleri tarafından "eşcinsel evlilik" olarak görüldüğü hesaba katıldığında, sürece müdahil olanın yalnızca sağlık otoritesi değil, siyasi otorite olduğunu söylemek mümkündür.

Barış ve Aras'ın Türkiye'de evlilik eşitliğinin bulunmamasına, dolayısıyla eşcinsel ilişkilerin devlet tarafından tanınmamasının kişilerin için yarattığı zorluklara dikkat çekmek amacıyla gerçekleştirdikleri bu kamuya açık eylemleri devlet tarafından görülmüştür. Bu eylemin devlet tarafından görüldüğünü Çankaya AÇSAP çalışanlarının bu evliliğin "olağan dışı" olabileceği tedirginliği ile siyasi otoriteden onay alma ihtiyacı duyması ile Sağlık Bakanlığı'nın müdahil olmasından ve Barış ile Aras'ın Ankara Mamak Toplum Sağlığı Merkezi'ne başvuru yaptıklarında kendilerine sağlık raporu verilmemesi ile ilgili talimat olduğunun söylendiğine ilişkin beyanlarından görüyoruz.

Vakaya bu şekilde yaklaşıldığında, Barış ve Aras'ın evliliklerinin mevzuatta yer almayan bir nedenle kendilerine sağlık raporu verilmeyerek engellenmesinin siyasî nitelikte bir karar olduğu görülebilir. Devletin bir kamu hastanesinin verdiği evliliğe uygunluk raporunu dahi belirlediği kurumların onayından geçme zorunluluğu getirmesi, devletin evlilik kurumunun kuruluşu söz konusu olduğunda gerektiğinde mevzuatta yer almayan gerekçelerle evliliği düzenleme yetkisini elinde tutmak ihtiyacı duyduğunu gösterdiği düşünülebilir.

Bu vakanın siyasî niteliğini tanımlayabilmek için "heteroseksizm" kavramına başvurmak gerekir. "Heteroseksizm" kavramı, Herek tarafından şöyle tanımlanmaktadır: "heteroseksüel olmayan her tür davranış, kimlik, ilişki ya da topluluğu inkar eden, olumsuzlayan ve damgalayan bir ideolojik sistem. Bu ideolojik sistem öncelikli olarak eşcinselliği görünmez kılarak, bunu yapmayı başaramadığında ise, değersizleştirerek, bastırarak ya da damgalayarak işler." (1) Heteroseksizm, tıpkı cinsiyetçilik gibi, evrensel bir ideolojidir. Ancak heteroseksizmin ne şiddette kendini göstereceği ve ne tür yöntemlerle işleyeceği içinde bulunulan siyasî, hukukî ve toplumsal bağlam ile yakından ilişkilidir.

Ülkemizde LGBT (lezbiyen, gey, biseksüel ve trans) var oluşları uzun yıllar neredeyse tamamen

^a Siyaset bilimi doktoru. Öğr. Gör., İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Çalışmaları Merkezi ✉ volkan.yilmaz@bilgi.edu.tr

sessizleştiren ve yok sayan heteroseksizm, 1990'lı yıllardan itibaren kimliklerini sahiplenen ve insan haklarını savunan LGBT hareketinin görünürlüğünün ve örgütlülüğünün artması ile (2) bir krize sürüklenmiş durumdadır. Heteroseksizm bu kriz sürecinde farklı stratejiler ile kendini yeniden yaratmaya ve gücünü farklı biçimlerde sürdürmeye çalışmaktadır. Barış ve Aras'ın ilişkilerine hukukî bir zemin kazandırma çabaları ve bu çabalarının engellenmesi, Türkiye'de eşcinsellerin hukuken tanınmamasına rağmen eşcinsellere yönelik herhangi bir ayrımcılık yapmadığı iddia edilen devletin (3) heteroseksist kimliğini ifşa etmiştir. Devam eden hukukî süreç de heteroseksizm ile LGBT'lerin insan hakları arasında bir siyasi çatışma zemini üzerinde oturmaktadır. Bu nedenle sürecin nasıl sonuçlanacağı ülkemizde hak ve özgürlüklerin heteroseksizme rağmen genişleyip genişlemeyeceğine ilişkin önemli bir dönüm noktası oluşturabilir.

Kaynaklar

1. Herek GM. The context of anti-gay violence: Notes on cultural and psychological heterosexism. *Journal of Interpersonal Violence*. 1990 Eylül; 5(3):316-333
2. Başaran YT. Korkulardan gökkuşağına doğru. *Birikim*. 2014 Aralık; 308:17-23.
3. Akpınar Ö. Arınç: LGBT'lerin adlarının anılmaması, haklarının olmadığı anlamına gelmez [Internet]. [Ankara]: KAOS-GL.org; 2015 2000 [19 Şubat 2015'te alıntı yapıldı]. Erişim: <http://www.kaosgl.com/sayfa.php?id=18578>